

AUTOREFERAT

1. Imię i Nazwisko: Ewa Skrzydło-Tefelska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- 1975-1979** studia na Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, kierunek prawo
- 1979** egzamin magisterski złożony z wynikiem bardzo dobrym; dyplom z wyróżnieniem
- 1987** obrona rozprawy doktorskiej na temat: Uznanie dziecka w prawie prywatnym międzynarodowym, promotor Prof. dr hab. Jerzy Ignatowicz - UMCS, recenzenci Prof. dr hab. Andrzej Mączyński - UJ, Prof. dr hab. Jan Winiarz - UMCS, Filia w Rzeszowie i uzyskanie na tej podstawie stopnia doktora nauk prawnych w dniu 16 grudnia 1987 r.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych

Od 1.10.1979 r. pracownik naukowo-dydaktyczny UMCS w Lublinie, Wydział Prawa i Administracji, Zakład Prawa Międzynarodowego Publicznego na stanowisku asystenta;

Od 1.10.1988 r. pracownik naukowo-dydaktyczny UMCS w Lublinie, Wydział Prawa i Administracji, Zakład Prawa Międzynarodowego Publicznego na stanowisku adiunkta;

Od 1.10.1992 r. do chwili obecnej pracownik naukowo-dydaktyczny UMCS w Lublinie, Wydział Prawa i Administracji, Zakład Prawa Wspólnot Europejskich (obecnie Katedra Prawa Unii Europejskiej) na stanowisku adiunkta

4. Na podstawie art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.) wskazanie osiągnięcia naukowego stanowiącego znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej

Jako osiągnięcia naukowe, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład w rozwój prawa jako dyscypliny naukowej, pragnę zaprezentować jednotematyczny cykl publikacji zatytułowany: Swoboda świadczenia usług w Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem wykonywania zawodów prawniczych.

Cykl publikacji zatytułowany: Swoboda świadczenia usług w Unii Europejskiej:

Jednotematyczny cykl publikacji stanowią następujące opracowania naukowe:

1. *Wykonywanie wolnych zawodów prawniczych w stosunkach pomiędzy Unią Europejską a Polską*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio G Ius, Vol. XLVII, Lublin, 2000, ss. 151-164;
2. *Perspectives de la libre circulation des professions juridiques libérales entre l'Union Européenne et la Pologne à la lumière de la réglementation juridique de l'Union Européenne et de l'Accord d'Association avec la Pologne*, Cahiers du Gerse, Nancy 4/2000, ss. 1-32;
3. *Swobodny przepływ osób a wykonywanie zawodu notariusza w Unii Europejskiej*, Rejent 10 /2000, ss. 173-175;
4. *Wykonywanie wolnych zawodów prawniczych w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich*, Państwo i Prawo, 7/2000, ss.71-85;
5. *Swobodny przepływ osób w Układzie Stowarzyszeniowym z Polską (Wybrane orzeczenia Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości)*, Państwo i Prawo, 6/2003, ss. 75-88;
6. *Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości* (praca zbiorowa pod red. Ryszarda Skubisza), CH Beck, Warszawa 2003, wstęp merytoryczny do rozdziału II Charakter, instytucje i źródła, ss.27-40; rozdziału IV § 3 Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej, ss. 135-138 oraz § 4 Swoboda świadczenia usług, ss. 147-150;
7. *Komentarz do art. 49-55 Traktatu Wspólnoty Europejskiej* [w:] *Komentarz do Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską* red. A. Wróbel, T.I, Wolters Kluwer 2008, ss. 926-970;
8. *Komentarz do art. 56-62 TFUE* [w:] *Komentarz do Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, red. A. Wróbel, T.I, Wolters Kluwer, Warszawa 2012, ss. 929-973.

Omówienie celów naukowych jednotematycznego cyklu opracowań naukowych poświęconego swobodzie świadczenia usług w UE:

Swoboda świadczenia usług jest jedną z podstawowych swobód jednolitego rynku Unii Europejskiej. W ostatnich latach w ocenie Komisji Europejskiej uzyskała znaczenie swobody o charakterze wiodącym, z uwagi na istotny wkład, jaki wnosi w osiągnięcie dochodu

narodowego przez wszystkie państwa UE. Jednocześnie Komisja Europejska dostrzega konieczność dalszego działania na rzecz usuwania barier w efektywnym wykonywaniu tej swobody przez wszystkich obywateli Unii oraz spółki unijne czego wyrazem było wydanie aktu prawa pochodnego poświęconego specyficznie tej swobodzie – Dyrektywy 2006/123 w sprawie usług w rynku wewnętrznym.

Analiza zasad wykonywania swobody świadczenia usług przez przynależnych UE stanowiła przedmiot moich zainteresowań badawczych od początków bilateralnych relacji Polski z Unią Europejską czyli od momentu wejścia w życie w dniu 1 lutego 1994 r. Układu Stowarzyszeniowego pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, podpisanego w dniu 16 grudnia 1991 r. W opublikowanych opracowaniach naukowych analizowałam w szczególności orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości formułujące fundamentalne zasady interpretacji prawa UE w tym zakresie.

Podstawowe publikacje w ramach cyklu stanowią komentarz do przepisów Traktatu o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej w zakresie swobody świadczenia usług oraz wydany w 2012 r. komentarz do poświęconych tej swobodzie przepisów Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarze te w sposób wyczerpujący omawiają całokształt zagadnień składających się na swobodę świadczenia usług i obejmują: historię regulacji traktatowych dotyczących swobody świadczenia usług, zagadnienie systemowe rozgraniczenia swobody świadczenia usług od pozostałych swobód rynku wewnętrznego UE, pojęcie usługi w prawie unijnym, treść swobody świadczenia usług, jej zakres podmiotowy i przedmiotowy, dozwolone wyłączenia i ograniczenia swobody. Wskazują także na rolę, jaką w wyznaczaniu granic tej swobody spełniają akty prawa pochodnego i orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE.

W wymienionych komentarzach omawiam swobodę świadczenia usług poprzez odniesienie się do pojęcia usługi, którą TWE, a następnie TFUE definiują jako świadczenie odpłatne, czasowe i transgraniczne. Pojęcie odpłatności w prawie UE nie jest jednoznaczne z takim samym pojęciem stosowanym w prawie wewnętrznym państw członkowskich. Wymóg odpłatności może być spełniony również wtedy, gdy za usługę płaci nie sam usługobiorca, a jednak usługodawca otrzymuje za wykonanie usługi należne wynagrodzenie od innego podmiotu, na przykład zamiast odbiorców programu telewizyjnego nadawca otrzymuje wynagrodzenie za swoją usługę w postaci emisji programu telewizyjnego od reklamodawców zamieszczających w jego programach swoje reklamy.

Czasowość rozumiana jest w orzecznictwie TSUE jako z góry określone ramy czasowe, w których usługodawca prowadzi działalność usługową za granicą. W odróżnieniu od swobody

przedsiębiorczości w ramach swobody świadczenia usług migrujący do innego państwa członkowskiego usługodawca nie ma zamiaru związać się na stałe z życiem gospodarczym państwa przyjmującego. Jego pobyt w tym państwie ma z góry określony początek i koniec. Nie oznacza to jednak, że na czas wykonywania swobody nie może wyposażyć się w państwie przyjmującym w niezbędną infrastrukturę, dostosowaną jednak rozmiarem do zakresu prowadzonej działalności usługowej. Obowiązek wykazania, że rozmiar tej infrastruktury uzasadniony jest zakresem prowadzonej działalności ciąży na usługodawcy.

Transgraniczność usług korzystających z ochrony prawa UE rozumiana jest wielorako, dzięki wykładni tego pojęcia dokonanej przez TSUE. Po pierwsze, zgodnie z postanowieniami TFUE swoboda świadczenia usług polega na przemieszczaniu się samego usługodawcy prowadzącego działalność w państwie pochodzenia do państwa przyjmującego w celu świadczenia tam usług. Po drugie, mimo że nie wynika to wprost z przepisów TFUE swobodą objęte jest także przemieszczanie się usługobiorcy do państwa, którym prowadzi działalność usługodawca w celu skorzystania z usługi. Dodatkowo TSUE wypracował jeszcze stanowisko akceptujące jako świadczenie usług w wymiarze unijnym zjawisko transgranicznego przemieszczania się samej usługi (dzięki technicznym środkom porozumiewania się na odległość), jak również sytuację, gdy usługa świadczona jest przez podmiot pochodzący z jednego państwa członkowskiego na rzecz podmiotu pochodzącego z drugiego państwa członkowskiego jednakże na terytorium państwa, do którego nie należy żaden z tych podmiotów. Okolicznością wspólną wszystkim tym postaciom swobody świadczenia usług jest fakt, że usługodawca i usługobiorca są przynależnymi dwóch różnych państw członkowskich UE.

Systematyczny wywód dotyczący swobody świadczenia usług zawarty w komentarzach analizuje również odrębności, jakie występują pomiędzy poszczególnymi swobodami rynku wewnętrznego. Zgodnie z art. 57 TFUE nie jest możliwe ocenianie sytuacji faktycznej o charakterze unijnym przez pryzmat więcej niż jednej swobody. Aktualne orzecznictwo TSUE wskazuje jednak (orzeczenie w sprawie *Fidium Finanz*), że wbrew reprezentowanym w doktrynie poglądom o służebnym wobec innych swobód charakterze swobody świadczenia usług, swoboda ta jest co najmniej równorzędna, a może nawet pierwszoplanowa w stosunku do pozostałych swobód.

Skoro jednak nie jest możliwe łączne stosowanie przepisów TFUE dotyczących poszczególnych swobód rynku wewnętrznego konieczne stało się jednoznaczne rozgraniczenie stanów faktycznych wchodzących w obszar poszczególnych reżimów. Szczególne znaczenie miało wytyczenie przez TSUE (sprawa *Gebhard*) zasad rozgraniczania

swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług. Wbrew wcześniej prezentowanym poglądom właściwym kryterium rozgraniczającym te dwie swobody nie jest, jak to wyżej opisano, wyposażenie się przez migrującego przedsiębiorcę w państwie przyjmującym w stosowną infrastrukturę, bo może ją stworzyć również usługodawca korzystający ze swobody świadczenia usług. Decydujące kryterium, to kryterium czasu, który w przypadku swobody przedsiębiorczości ma zakres nieograniczony i wiąże się z zamiarem pozostania na stałe w państwie przyjmującym. Natomiast w przypadku swobody świadczenia usług dotyczy okresu z góry określonego przez zakres czasowy świadczenia konkretnej usługi w państwie przyjmującym. Z tego powodu, ponieważ pobyt usługodawcy świadczącego usługę w państwie przyjmującym jest krótki nie ma on obowiązku rejestrowania tam swojej działalności, ani prowadzenia postępowania w celu uznania jego kwalifikacji zawodowych, gdyż prowadzi czasowo działalność w państwie przyjmującym pod tytułem zawodowym państwa pochodzenia. Z kolei usługodawca wykonując w państwie przyjmującym swobodę przedsiębiorczości powinien przeprowadzić wszelkie konieczne formalności, jakie wymagane są w tym państwie od podmiotów przynależących do państwa przyjmującego. Wymaga tego zasada traktowania narodowego, która gwarantuje mu traktowanie nie gorsze od tego, jakie zapewniane jest krajowcom. Oznacza to konieczność rejestracji działalności i uzyskania zezwolenia lub koncesji na prowadzenie określonej działalności, jeśli takie warunki muszą spełnić podmioty krajowe podejmujące działalność w danej dziedzinie. W przypadku swobody przedsiębiorczości konieczne jest również przeprowadzenie procedury w zakresie uznania kwalifikacji zawodowych.

Elementami odróżniającymi swobodę przepływu towarów od swobody świadczenia usług są kluczowe dla tych wolności pojęcia towaru i usługi. Pojęcie usługi zostało omówione powyżej. Natomiast towar to przedmiot mający wartość majątkową, który może być przedmiotem legalnego obrotu. Najlepiej tę różnicę obrazuje sytuacja, w której przez granicę emitowany jest program telewizyjny, a jednocześnie z jednego do drugiego państwa członkowskiego ten sam program zostaje przewieziony w postaci zapisanej na kasecie lub płycie. W pierwszym przypadku mamy do czynienia z transgranicznym świadczeniem usług nadawczych, natomiast w drugim przypadku kasetę lub płytę z zarejestrowanym programem to towar, który podlega swobodzie przepływu towarów. Wielokrotnie w swoich orzeczeniach TSUE potwierdzał, że w każdym przypadku, gdy sytuacja faktyczna wykazuje cechy charakterystyczne zarówno swobody przepływu towarów, jak i swobody świadczenia usług należy poszukiwać najistotniejszych elementów, które pozwolą odpowiedzieć na pytanie, z którą ze swobód ten stan faktyczny jest silniej związany (sprawy *Schindler*, *Omega*).

W przypadku swobody przepływu pracowników istnieją dwa rodzaje sytuacji faktycznych, które wymagają przeprowadzenia dystynkcji między tą swobodą a swobodą świadczenia usług. Po pierwsze jest to sytuacja, w której do państwa przyjmującego migruje obywatel innego państwa członkowskiego w celu podjęcia tam działalności zawodowej. Ustalenie cech charakterystycznych tej działalności pozwala odróżnić od siebie te swobody. W przypadku swobody przepływu pracowników osoba będąca pracownikiem wykonuje działalność w miejscu wskazanym przez pracodawcę, pod jego kierunkiem i zgodnie z jego wskazówkami, oraz otrzymuje wynagrodzenie od pracodawcy. Natomiast osoba fizyczna korzystająca ze swobody świadczenia usług musi spełnić warunki pozwalające uznać ją za usługodawcę. Powinna zatem wykazać, że sama decyduje o rodzaju prowadzonej działalności, a w trakcie jej wykonywania nie podlega niczyjemu kierownictwu ani wskazówkom. Prowadzi działalność na własną odpowiedzialność, sama ustala wysokość należnego wynagrodzenia i otrzymuje je do rąk własnych (sprawa *A.M. Jany* i inne).

Bardziej skomplikowane problemy powstają w sytuacji, gdy usługodawca w ramach świadczenia usług w państwie przyjmującym przemieszcza do tego państwa swoich pracowników. Rozstrzygnięcie o tym czy osoby te mają status migrujących pracowników i podlegają swobodzie przepływu pracowników ma decydujący wpływ na to, które prawo będzie miało decydujący wpływ na ustalenie warunków zatrudnienia: prawo państwa pochodzenia usługodawcy czy też prawo państwa, w którym praca jest rzeczywiście świadczona. TSUE w sprawie *Rush Portuguesa* potwierdził, że sytuacja pracowników delegowanych w ramach świadczenia usług podlega ocenie z punktu widzenia swobody świadczenia usług, bowiem migracje pracowników są ściśle związane ze świadczonymi usługami. Jednak jednocześnie TSUE przyznał, że istotne warunki zatrudnienia, jak wysokość wynagrodzenia czy zasady przyznawania urlopu i jego wymiar oceniać należy zgodnie z prawem państwa, w którym usługa jest świadczona. Możliwość oceniania warunków zatrudnienia delegowanych pracowników zgodnie z prawem państwa pochodzenia istnieje tylko w przypadku, gdy pobyt pracowników delegowanych w państwie przyjmującym trwa krócej niż 1 miesiąc lub zakres prac do wykonania jest niewielki. To stanowisko TSUE wpłynęło na kształt dyrektywy 96/71 o delegowaniu pracowników w ramach świadczenia usług, której przepisy inkorporują rozstrzygnięcie TSUE w sprawie *Rush Portuguesa*. Dyrektywa usługowa natomiast wyłączyła ze swego zakresu kwestie dotyczące delegowania pracowników w ramach świadczenia usług. Pozostają więc w mocy postanowienia dyrektywy 96/71.

Rozgraniczenie swobody świadczenia usług od swobody przepływu kapitału ma doniosłe znaczenie z tego powodu, że różny jest zakres podmiotowy tych swobód. Ze swobody świadczenia usług mogą korzystać tylko podmioty będące przynależnymi państw członkowskich, podczas gdy swoboda przepływu kapitału jest dostępna również dla obywateli i spółek pochodzących z państw trzecich. W sprawie *Fidium Finanz* TSUE przesądził, że działalność polegająca na transgranicznym udzielaniu kredytów przez Internet jest wykonywaniem swobody świadczenia usług a nie swobody przepływu kapitału. W rezultacie spółka pochodząca ze Szwajcarii udzielająca kredytów przez Internet na terytorium Niemiec świadczyła w tym państwie usługi i nie podlegała, jako podmiot pochodzący spoza UE, ochronie przepisów dotyczących swobody przepływu kapitału.

Reżimy swobody świadczenia usług i swobody przepływu kapitału i płatności konkurują ze sobą także wówczas, gdy transfer środków pieniężnych do państwa przyjmującego następuje w celu uiszczenia zapłaty za usługę. W orzeczeniu w sprawie *Bordessa* Trybunał uznał, że nawet jeśli przepływ środków płatniczych stanowi płatność za usługę taka operacja podlega przepisom dotyczącym swobody przepływu kapitału.

Zakres podmiotowy swobody świadczenia usług obejmuje osoby fizyczne posiadające obywatelstwo UE i wykonujące w jednym z państw Unii działalność gospodarczą oraz spółki unijne w rozumieniu art. 54 TFUE. Dotychczas Rada i Parlament Europejski nie skorzystali z upoważnienia zawartego w art. 56 TFUE i nie wydali przepisów rozszerzających zakres swobody świadczenia usług na podmioty pochodzące z państw trzecich. W przypadku usługobiorców zakres swobody obejmuje również osoby pochodzące z państw nie będących członkami UE, ale przebywające w UE zgodnie z zasadami prawa unijnego.

Zakres przedmiotowy swobody świadczenia usług oznacza, że podmioty będące usługodawcami lub usługobiorcami przemieszczające się do państwa przyjmującego korzystają w tym państwie z zasady traktowania narodowego, która równoznaczna jest z zakazem dyskryminacji. Zakaz dyskryminacji dotyczy zarówno dostępu do działalności usługowej dla cudzoziemców, jak i zasad jej wykonywania na terytorium państwa przyjmującego. Istotne jest podkreślenie, że rozumienie zasady traktowania narodowego w przypadku swobody świadczenia usług jest inne niż w przypadku swobody przedsiębiorczości. W wyroku w sprawie *Van Binsbergen* TSUE uznał za niedozwolone wymaganie od usługodawcy, w tym wypadku prawnika reprezentującego klienta przed sądem, aby posiadał w państwie, w którym toczy się proces miejsce zamieszkania. Tego rodzaju wymaganie uznał Trybunał za sprzeczne z istotą swobody świadczenia usług polegającą na tym, że usługodawca wykonuje czasowo działalność w innym państwie niż to,

w którym znajduje się centrum jego działalności zawodowej. Natomiast za zgodną z prawem UE uznał TSUE (w orzeczeniu w sprawie *Klopp*) praktykę polegającą na dyskryminującym traktowaniu własnych obywateli w porównaniu do migrujących cudzoziemców.

Orzecznictwo TSUE ustaliło, że zakres swobody świadczenia usług obejmuje również zakaz ograniczeń czyli zakaz podejmowania przez państwa członkowskie takich działań, zarówno w płaszczyźnie legislacyjnej, jak i praktycznej wobec migrujących usługodawców, które czyniłyby wykonywanie tej swobody mniej atrakcyjnym dla obcokrajowców w porównaniu z zasadami wykonywania usług przez krajowców. Zakaz ograniczeń ma zapobiegać powstawaniu takich przepisów w państwach członkowskich, które pozornie równorzędnie traktując własnych obywateli i cudzoziemców zniechęcają tych ostatnich do prowadzenia w tym państwie działalności usługowej. Do takich przepisów można zaliczyć utrudnienia w wynajmowaniu lub nabyciu lokali, konieczność składania kaucji zabezpieczających potencjalne przyszłe roszczenia konsumentów poszkodowanych prowadzeniem działalności w państwie przyjmującym przez obcokrajowca czy też obowiązek wykazania nabycia w państwie przyjmującym kwalifikacji koniecznych do wykonywania zawodu. Stosowanie środków ograniczających wykonywanie swobody świadczenia usług może być niekiedy dozwolone jeśli może być uzasadnione interesem ogólnym (sprawa *Must Carry*). Jednakże środki podejmowane w obronie interesu ogólnego muszą zmierzać rzeczywiście do ochrony tego interesu, być proporcjonalne do zamierzonego celu, a jednocześnie respektować kontrolę sprawowaną nad usługodawcą w państwie jego pochodzenia.

W każdym razie dla wykonywania działalności usługowej w ramach swobody nie jest konieczne uznawanie kwalifikacji posiadanych przez usługobiorcę w państwie przyjmującym. Motywowane jest to tym, że w odróżnieniu od swobody przedsiębiorczości, usługodawca wykonujący swobodę świadczenia usług działa w państwie przyjmującym pod tytułem zawodowym państwa pochodzenia, a więc nie ma ryzyka wprowadzenia w błąd usługobiorców co do posiadanych przez niego kwalifikacji.

Należy podkreślić, że przepisy TFUE statuujące swobodę świadczenia usług są bezpośrednio skuteczne, co oznacza, że podmioty, które doświadczają dyskryminującego traktowania ze strony państwa przyjmującego mogą powoływać przepisy traktatu jako bezpośrednią podstawę swoich żądań przed sądami i innymi organami stosującymi prawo w UE.

Na zakończenie podkreślenia wymaga, że istnieją dozwolone ograniczenia i wyłączenia swobody świadczenia usług. Wynikają one wprost z przepisów TFUE, tj. art. 51 i 52, stosowanych do swobody świadczenia usług na podstawie art. 62 TFUE.

W pozostałych opracowaniach naukowych składających się na jednotematyczny cykl publikacji analizuję zagadnienia wiążące się z wykonywaniem swobody świadczenia usług przez prawników: *Wykonywanie wolnych zawodów prawniczych w stosunkach pomiędzy Unią Europejską a Polską*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio G Ius, Vol. XLVII, Lublin, 2000, *Swobodny przepływ osób a wykonywanie zawodu notariusza w Unii Europejskiej*, Rejent 10 /2000, *Wykonywanie wolnych zawodów prawniczych w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich*, Państwo i Prawo, 7/2000. Są to problemy interesujące zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i praktycznym. Po pierwsze z uwagi na wyczerpujące uregulowanie transgranicznego świadczenia usług przez prawników w aktach prawa pochodnego UE, jak i bogate orzecznictwo TSUE dotyczące tego zagadnienia. Regulacje unijne dotyczące wykonywania transgranicznego zawodów prawniczych składają się z dwóch aktów: dyrektywy 77/249 dotyczącej czasowego wykonywania zawodu prawnika w państwie przyjmującym oraz dyrektywy 98/5 dotyczącej prowadzenia przez prawników działalności zawodowej o charakterze stałym, w państwie przyjmującym.

Z uwagi na wieloletnią współpracę naukowo-dydaktyczną z Uniwersyteckim Centrum Europejskim w Nancy od połowy lat dziewięćdziesiątych jedno z opracowań dotyczących problematyki świadczenia usług prawniczych w UE poświęciłam specyficznemu wykonywaniu usług prawniczych w okresie stowarzyszenia Polski z UE w relacjach polsko-francuskich (*Perspectives de la libre circulation des professions juridiques libérales entre l'Union Européenne et la Pologne à la lumière de la réglementation juridique de l'Union Européenne et de l'Accord d'Association avec la Pologne*, Cahiers du Gerse, Nancy 4/2000).

Wydany w 2003 r. zbiór orzeczeń z komentarzem zatytułowany *Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości* (praca zbiorowa pod red. R. Skubisza) składa się z tłumaczeń też najważniejszych wyroków TSUE (wówczas ETS) w poszczególnych dziedzinach funkcjonowania rynku wewnętrznego oraz dotyczących zagadnień instytucjonalnych. W opracowaniu tym samodzielnie opracowałam wprowadzenia do trzech rozdziałów, w tym do części poświęconej swobodzie świadczenia usług w UE oraz samodzielnie przygotowane tłumaczenie orzeczenia w sprawie *Gebhard* z komentarzem. Opracowanie to stanowiło pierwszy wydany w języku polskim zestaw tłumaczeń najważniejszych orzeczeń Trybunału

Sprawiedliwości, wykorzystywany szeroko przez wszystkie organu stosujące w Polsce prawo UE.

Opublikowany w 2003 r. artykuł zatytułowany *Swobodny przepływ osób w Układzie Stowarzyszeniowym z Polską (Wybrane orzeczenia Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości)* poddaje krytycznej analizie wydane przez TSUE orzeczenia w sprawach dotyczących polskich obywateli. Artykuł zwraca uwagę na różnice w dokonywanej przez Trybunał interpretacji podstawowych pojęć składających się na swobodę przedsiębiorczości i swobodę świadczenia usług w zależności od tego czy pojęcia te zostały użyte w układzie stowarzyszeniowym czy też w traktatach założycielskich.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

(a) Opracowania dotyczące ochrony praw własności intelektualnej w UE

1. Środki ochrony celnej praw własności intelektualnej [w:] System Prawa Prywatnego t. 14B, red. R. Skubisz, Wyd. Beck, Warszawa 2012, rozdział 51, ss. 1455-1525;
2. Komentarz do orzeczeń 33-34 [w:] Własność przemysłowa. Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, Sądu Pierwszej Instancji i urzędu harmonizacji rynku wewnętrznego z komentarzami. Red. Ryszard Skubisz. Warszawa 2008, Wolters Kluwer , ss. 600-628.

Omówienie celów naukowych opracowań dotyczących ochrony praw własności intelektualnej w UE

Opracowanie pierwsze stanowi mój samodzielny wkład do Systemu Prawa Prywatnego w postaci rozdziału poświęconego ochronie celnej praw własności intelektualnej. Zagadnienie ochrony celnej praw własności intelektualnej było przedmiotem wielu kolejnych aktów prawa pochodnego UE. Obecnie obowiązujące Rozporządzenie 1383/2003 ma być w najbliższym czasie zastąpione nowym aktem, który nie zmieni jednak podstawowych założeń tej ochrony

Zagadnień ochrony celnej praw własności intelektualnej dotyczą oprócz prawa unijnego również akty prawa międzynarodowego (TRIPS) oraz prawa krajowego

poszczególnych państw członkowskich. Opracowanie omawia regulacje zawarte w poszczególnych rodzajach aktów prawnych poświęconych tej problematyce, jak również rozważa wzajemne relacje pomiędzy poszczególnymi rodzajami źródeł prawa.

Z punktu widzenia stosowania przepisów Rozporządzenia 1383/2003 kluczowe znaczenie ma ustalenie, jakie prawa własności intelektualnej chronione są w ramach tej regulacji. Należy do nich stale powiększający się katalog praw od patentów, dodatkowych świadectw ochronnych przez znaki towarowe, wzory przemysłowe, nazwy pochodzenia i oznaczenia geograficzne, aż po prawa autorskie. Chronione są zarówno prawa własności przemysłowej przyznawane na poziomie krajowym, jak i prawa przyznawane w ramach UE.

Do zadań organów celnych należy w ramach procedur celnych wymienionych w art. 1 ust.1 Rozporządzenia 1383/2003 zatrzymywanie towarów budzących wątpliwości co do tego, czy nie naruszają prawa własności intelektualnej. Działania te organy celne podejmują zarówno z urzędu, jak i na wniosek posiadacza prawa.

Istotne jest ustalenie jakie towary objęte są zakresem działań organów celnych. Przede wszystkim Rozporządzenie reguluje działania organów celnych podejmowane wobec towarów pirackich i podrabianych, ale również wobec towarów naruszających inne prawa własności przemysłowej. Wyłączone z zakresu Rozporządzenia zostały natomiast towary oryginalne importowane bez zgody uprawnionego, towary wyprodukowane w warunkach innych niż uzgodnione z uprawnionym oraz, co do zasady, towary znajdujące się w bagażu osobistym pasażerów. Szczególne kontrowersje budzą natomiast towary znajdujące się w tranzycie. W tym zakresie powstało bogate orzecznictwo TSUE, które wskazuje na specyficzną sytuację towarów znajdujące się w tranzycie zewnętrznym. Nie są one objęte zakresem Rozporządzenia, chyba że okoliczności stanu faktycznego wskazują na to, iż zamiarem ich posiadacza jest wprowadzenie tych towarów do obrotu na terytorium UE. Natomiast tranzyt w ramach UE nie podlega środkom ochrony celnej przewidzianym Rozporządzeniem z tego powodu, że stosowane są one tylko na granicach zewnętrznych UE. W obrotach handlowych pomiędzy państwami członkowskimi nie są podejmowane na granicach żadne działania wobec przewożonych towarów w związku z tym, że obszar ten tworzy unię celną.

Towary zatrzymywane są na granicy przez organy celne tylko do czasu wyjaśnienia ich rzeczywistego statusu. Posiadacz praw ma bardzo krótki okres czasu (co do zasady 10 dni) na wykazanie, że podjął środki zmierzające do wykazania, iż zatrzymane towary naruszają jego prawa własności intelektualnej. W związku z tym wyjaśnienia wymaga, jakie dowody podjęcia takich działań złożone wobec organów celnych pozwalają tym organom na

zawieszenie dopuszczenia zatrzymanych towarów do swobodnego obrotu. Niewątpliwie, z uwagi na krótki okres czasu, jakim dysponuje posiadacz prawa na przedstawienie dowodów wszczęcia stosownych postępowań, nie mogą być to ostateczne decyzje właściwych organów w przedmiocie naruszenia takich praw.

Drugą publikację składającą się na cykl tematyczny dotyczący ochrony praw własności intelektualnej w UE stanowią moje samodzielne komentarze do decyzji wydawanych przez Izby Odwoławcze OHIM w sprawach ochrony znaków renomowanych. Urząd Harmonizacji ds. Rynku Wewnętrznego jest organem powołanym do udzielania ochrony prawom własności przemysłowej obejmującym zakresem całe terytorium UE. Pierwszymi prawami przyznawanymi na poziomie UE były wspólnotowe znaki towarowe. Wprowadzenie takich praw miało przyczynić się do dalszego pogłębiania rynku wewnętrznego z uwagi na usunięcie przeszkody w swobodnym przepływie towarów, jaką stanowiła zasada terytorialności ochrony znaków towarowych.

Orzecznictwo OHIM dotyczące znaków towarowych wpływa w istotny sposób na orzecznictwo polskich sądów i Urzędu Patentowego w sprawach dotyczących ochrony praw do znaków towarowych.

Szczególną grupę znaków towarowych, wyróżniającą się spośród zasad regulujących ochronę innych znaków, stanowią znaki towarowe renomowane. Zgodnie z orzecznictwem OHIM oraz sądów UE są to znaki znane znaczącej części relewantnych odbiorców dzięki długotrwałemu i intensywnemu używaniu ich na terytorium, na którym korzystają one z rozszerzonej ochrony. Znaki takie chronione są nie tylko ze względu na ochronę konsumentów przed ryzykiem wprowadzenia ich w błąd co do pochodzenia towarów, ale przede wszystkim ze względu na konieczność ochrony znacznej inwestycji, jakiej dokonał właściciel znaku w jego wypromowanie. Z tego względu dla ochrony znaku towarowego renomowanego nie jest wymagane ryzyko wprowadzenia w błąd wynikające z podobieństwa znaku naruszydela do znaku renomowanego. Wystarczy, że znaki te są podobne w stopniu prowadzącym do skojarzenia znaku późniejszego z wcześniejszym znakiem renomowanym. Naruszydca znaku może bronić się przed roszczeniami właściciela znaku renomowanego wskazując, że istnieje uzasadniona przyczyna, dla której używanie przez niego znaku późniejszego nie jest bezprawne, bądź podnosząc, że używanie znaku późniejszego nie szkodzi renomie ani zdolności odróżniającej znaku renomowanego ani nie prowadzi do uzyskiwania przez niego nieuzasadnionych korzyści.

- (b) autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie *Journal Citation Report (JCR)* lub na liście *European Reference Index for the Humanities (ERIH)*

Do takich opracowań należą opublikowane w latach 1991-2000 w *Polish Yearbook of International Law* omówienia orzecznictwa Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego w zakresie spraw dotyczących międzynarodowego prawa publicznego i prywatnego. Okres transformacji ustrojowej w Polsce wywołał potrzebę przewartościowania dotychczasowego podejścia do stosowania prawa międzynarodowego przez sądy. Z tego powodu przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego w czasopiśmie wydawanym z języku obcym i dostępnym za granicą stanowił często jedyne źródło wiedzy na temat respektowania przez polskie sądy wiążących Polskę umów międzynarodowych. Było to szczególnie istotne zwłaszcza przed przystąpieniem Polski do UE.

- (c) pozostałe publikacje naukowe

- z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego

Podstawową publikację w tym zakresie stanowi dostosowana do wymagań wydawniczych wersja mojej rozprawy doktorskiej nt. *Uznanie dziecka w prawie prywatnym międzynarodowym*, wydana nakładem Ossolineum w 1990 r. Praca ta została opracowana głównie w oparciu o literaturę międzynarodową, w tym w szczególności francuską, jako wynik stażu naukowego na Uniwersytecie Paryż II. Odnosi się do najnowszych w owym czasie trendów rozwoju prawa prywatnego międzynarodowego. Podobnych zagadnień dotyczy opublikowany we francuskim czasopiśmie *Droit de l'enfance et de la famille* artykuł dotyczący prawa właściwego dla dobrowolnego uznania dziecka w polskim prawie prywatnym międzynarodowym (*La loi applicable à la reconnaissance volontaire d'enfant en droit international privé polonais*). Problematykę tę porusza także opublikowany w 1988 r. artykuł omawiający nowe normy kolizyjne wybranych państw europejskich w kwestii uznania dziecka.

- z zakresu prawa rodzinnego

Na dorobek w tym zakresie składają się dwa artykuły omawiające problemy prawne pojawiające się w związku z funkcjonowaniem rodzinnych domów dziecka. Zagadnień

ochrony praw dziecka dotyczy też opublikowana w języku francuskim praca *La Convention des Droits de L'Enfant du 20 Novembre 1989 - ses implications en droit international et en droit interne polonais*.

Problemów prawa rodzinnego dotyczy także opublikowany w PiP (1987) artykuł *Posiadanie stanu cywilnego dziecka we francuskim prawie rodzinnym i prawie prywatnym międzynarodowym* oraz dotycząca odwołania darowizny glosa do uchwały SN z 10.VIII.1988 r. III CZP 67/88.

- z zakresu stosowania prawa UE

Ta część moich zainteresowań naukowych zaowocowała w postaci opracowań naukowych o najbardziej zróżnicowanej treści. Zaliczam do nich obszerne, samodzielnie przygotowane opracowanie dotyczące *Podstaw ustrojowych UE*, opublikowane w pracy zbiorowej pod red. Andrzeja Motyki, *Konstytucjonalizm we współczesnym świecie*. Było to jedno z pierwszych opracowań naukowych, jakie ukazały się w języku polskim i omawiały całościowo funkcjonowanie struktur instytucjonalnych Wspólnot Europejskich.

Zagadnień orzecznictwa prejudycjalnego TSUE dotyczy napisany wspólnie z R. Skubiszem artykuł nt. *Związanie sądu krajowego wyrokiem Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, wydany na podstawie art. 234 Traktatu o Wspólnocie Europejskiej*. Mój wkład w przygotowanie tej pracy polegał na opracowaniu 50% publikacji, zarówno od strony przeprowadzonych badań literatury i orzecznictwa, jak i od strony redakcyjnej. Problematykę funkcjonowania rynku wewnętrznego UE podejmują dwa artykuły. Pierwszy poświęcony jest prawu żywnościowemu w UE, to jest tej dziedzinie regulacji unijnych, która wpływa w znaczący sposób na bezpieczeństwo konsumentów dzięki temu, że porządkuje między innymi zasady etykietowania produktów żywnościowych. Druga publikacja to artykuł oceniający krajowe programy promocji towarów w kontekście swobody przepływu towarów. Zagadnienie to nabrało szczególnej doniosłości zwłaszcza po akcesji Polski do UE, kiedy Komisja Europejska zakwestionowała funkcjonowanie programów takich, jak „Teraz Polska”.

Wspólnie z R. Skubiszem przygotowałam artykuł nt. *Skuteczność wewnętrzna prawa UE w kontekście funkcjonowania spółek z udziałem podmiotów zagranicznych*. Mój wkład w przygotowanie tej publikacji wynosił 50% i dotyczył w szczególności opracowania zagadnienia koncepcji stosowania prawa międzynarodowego i prawa wspólnotowego w stosunkach polskich w historycznej perspektywie.

- prawne problemy związane z występowaniem chorób zagrażających zdrowiu publicznemu

Przygotowany samodzielnie i wygłoszony na konferencji w Paryżu referat nt. prawnych problemów związanych z AIDS (*Les problemes juridiques du SIDA en Pologne*) został następnie opublikowany w pracy zbiorowej *Droit et SIDA. Comparaison Internationale*. Opracowanie prezentuje w syntetyczny sposób problemy prawne, jakie wywołuje w płaszczyźnie wielu dziedzin prawa polskiego występowanie tej groźnej choroby.

- nomenklatura traktatów

Od początku uczestniczenia Polski w strukturach integracji europejskiej byłam współautorem różnych opracowań dotyczących tłumaczeń tekstów prawa pierwotnego UE. Uczestniczyłam w opracowaniu słownika terminów traktatów europejskich: francusko, niemiecko, angielsko – polskiego, który po raz pierwszy stworzył polską terminologię z zakresu prawa Wspólnot Europejskich. W ramach tej publikacji opracowałam samodzielnie tłumaczenie na język polski kilkudziesięciu pojęć składających się na terminologię prawa UE. Tłumaczenie to stanowi około 10 % wszystkich tłumaczonych terminów.

Od 1994 r. wspólnie z A. Przyborowską-Klimczak wydaję kolejne wersje *Dokumentów Europejskich* stanowiących tłumaczenia aktualnych wersji prawa pierwotnego UE wraz ze stosownym wprowadzeniem objaśniającym zasady funkcjonowania struktur integracji europejskiej i stosowania prawa UE. Wydawnictwo to obejmuje do dnia dzisiejszego sześć tomów i pozwala prześledzić rozwój integracji europejskiej w perspektywie historycznej. Teksty traktatów uzupełniane są protokołami i załącznikami do poszczególnych aktów modyfikujących prawo pierwotne. Mój wkład w opracowanie kolejnych edycji zbioru wynosił każdorazowo 50% treści wprowadzenia oraz 50% tłumaczenia lub jego korekty.

- podręczniki

Jestem współautorem dwóch podręczników z zakresu prawa UE. Pierwszy dwutomowy podręcznik wydany został pod redakcją J. Barcza i ma zasięg ogólnopolski. Mój wkład dotyczył samodzielnego przygotowania rozdziałów dotyczących: zasad finansowania UE, stosunków zewnętrznych UE oraz swobody świadczenia usług.

W przygotowaniu drugiego podręcznika uczestniczyłam zarówno jako jego redaktor (w 50% obok R. Skubisza), jak i współautor. Jako współautor przygotowałam samodzielnie wyodrębnione części rozdziału dotyczącego źródeł prawa UE oraz samodzielnie rozdział dotyczący swobody świadczenia usług.

6. Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach:

- (a) Katedra Prawa UE UMCS jako pierwsza w Polsce uzyskała tytuł Katedry Jean Monet. Oznacza to, że przez trzy lata w okresie 1993-95 była finansowana przez UE w zakresie zakupu książek potrzebnych do opracowania wykładów i ćwiczeń z zakresu prawa UE oraz prowadziła pionierskie na skalę kraju zajęcia podejmujące zagadnienia integracji europejskiej.
- (b) Przez okres kolejnych trzech lat Katedra Prawa UE uczestniczyła w programie COCOP finansowanym przez francuskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Po stronie polskiej programem kierowałam osobiście, po stronie francuskiej jego beneficjentem było Uniwersyteckie Centrum Europejskie przy Uniwersytecie Nancy II reprezentowane przez jego dyrektora Prof. J-D. Mouton. Dzięki temu programowi wielu seminarzystów i pracowników Katedry Prawa UE uzyskało dyplomy Master i DESS w zakresie prawa UE. Od początków współpracy do dnia dzisiejszego prowadzę w Centrum Europejskim w Nancy zajęcia monograficzne w języku francuskim poświęcone swobodzie świadczenia usług.
- (c) We współpracy z Centrum Europejskim w Nancy byłam i jestem aktualnie kierownikiem dwóch kolejnych edycji programu POLONIUM obejmującego wymianę pracowników naukowych obu instytucji w celu prowadzenia zajęć i badań w zakresie wybranych problemów prawa UE. Aktualna edycja programu POLONIUM na lata 2012-13 realizuje program nt. *Bezpieczeństwo produktów żywnościowych w kontekście swobody przepływu towarów*.

7. Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność naukową

Praca doktorska nt. *Uznanie dziecka w prawie prywatnym międzynarodowym* została wyróżniona w konkursie Państwa i Prawa w 1988 r.

8. Referaty wygłoszone na konferencjach tematycznych krajowych lub międzynarodowych

1994 – Paryż - konferencja Droit et Sida. Comparaison Internationale, referat na temat : *Les problemes juridiques du SIDA en Pologne*;

2004 – Paryż – Konferencja organizowana przez LES International- referat na temat: *Various Aspects of Protection of Industrial Property Rights in Poland After Accession to EU*;

2004 – INTA Forum w Pradze – referat na temat: *Consequences of the accession of Poland to the European Union on enforcement of intellectual property rights, with special emphasize on trade marks*;

2005 – Warszawa – Konferencja organizowana przez KRRiT – dwa referaty na temat: *Świadczenie nielinearnych usług nadawania programów telewizyjnych w orzecznictwie ETS oraz Lokowanie produktów w prawie polskim*;

2006 – Warszawa – Farmacja 2006 – referat na temat: *Prawne aspekty kontaktów firm farmaceutycznych ze środowiskiem medycznym*;

2006 – Indianapolis – referat na temat: *Patent Protection of Inventions on Chemical Preparations Within the Frames of Court Litigation*;

2007 – Warszawa – Suplementy diety – referat na temat: *Marketing suplementów diety w świetle przepisów polskich i regulacji europejskich. Poprawność implementacji*;

2007 – Warszawa – Prawo i etyka marketingu w farmacji – referat na temat: *Reklama kierowana do profesjonalistów*;

2007 – Los Angeles – Trademark Administrators Conference – referat na temat: *International Trademark Use*;

2009 – Warszawa - Konferencja organizowana przez Urząd Patentowy RP – referat na temat: *Celna ochrona praw własności przemysłowej*;

2010 – Paryż, Association Internationale pour la Protection de la Propriété Intellectuelle (AIPPI), referat: *Roszczenie informacyjne w prawie polskim – implementacja dyrektywy 2004/48*;

2011 – Warszawa – Warsztaty – Patenty – Leki innowacyjne versus generyczne – Case study na temat: *Roszczenia informacyjnego i zabezpieczeniowego dowodów w sprawach dotyczących naruszenia patentu i innych praw własności przemysłowej*;

2012 – Gródek n/Dunajcem – konferencja Katedr Prawa UE organizowana przez Uniwersytet Jagielloński, Prawo Unii Europejskiej a prawo konstytucyjne państw członkowskich.

Coroczny udział w konferencji International Trademark Association (od 2005 roku)

Coroczny udział w konferencji Global Advertising Lawyers Alliance (od 2004 roku)

9. Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

- 1980 Lock Heaven University, Pennsylvania, USA, wymiana studentów, 4 miesiące
- 1985 Haska Akademia Prawa Międzynarodowego, Letnia Szkoła Prawa Międzynarodowego, 3 tygodnie
- 1986 Université Paris II, staż naukowy, 9 miesięcy
- 1988 Centre Nationale pour la Recherche Scientifique (CNRS), staż naukowy, 9 miesięcy
- 1993 EAST-WEST FORUM, Florencja, Włochy, trzytygodniowy staż dla nauczycieli akademickich wykładających prawo UE, zorganizowany przez Komisję Europejską
- 1995 do chwili obecnej – wyjazdy do Centrum Europejskiego w Nancy, 1 tydzień co roku/co dwa lata w celach badawczych i dydaktycznych

10. Udział w zespołach eksperckich i konkursowych

Przed akcesją Polski do UE byłam ekspertem Komitetu d/s Integracji Europejskiej. Przygotowywałam wiele opinii dotyczących oceny prawa polskiego pod kątem jego zgodności z prawem UE.

Od 1999 r. do 2006 r. byłam ekspertem w charakterze *of counsel* w kancelarii Sołtysiński Kawecki & Szlęzak w Warszawie przede wszystkim w zakresie prawa europejskiego, prawa inwestycji zagranicznych oraz prawa własności przemysłowej.

Od 2006 r. jestem partnerem w tej kancelarii kierującym praktyką w zakresie prawa UE, *life sciences* i prawa własności przemysłowej.

W ramach swoich obowiązków przygotowywałam wiele opinii dotyczących stosowania i implementacji prawa UE w Polsce dla organów rządowych. Reprezentowałam Rzeczpospolitą Polską w sporach inwestycyjnych przed międzynarodowymi sądami arbitrażowymi.

Jestem ekspertem w zakresie prawa znaków towarowych w Komitecie Znaków Sławnych i Renomowanych INTA (International Trademark Association).

Zostałam wybrana Przewodniczącą Sekcji Europejskiej Global Advertising Lawyers Alliance na lata 2014-2015

Podpis Wnioskodawcy